РОЛЬ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

О. Садура, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0001-7898-9128

О. Агрес, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0003-3398-0933

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2019.26.104>

Садура О., Агрес О. Роль лізингової діяльності в аграрній сфері економіки

Вказано, що лізинг є особливою формою відтворення основних засобів, своєрідним видом підприємницької діяльності. Це одна з найпривабливіших і найперспективніших форм інвестування, яка спроможна значно поживати процес оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників та входження економіки України в структуру світового ринку. Основою лізингу є довгострокова оренда майна, тобто передача його у тимчасове користування на умовах платності, строковості й зворотності або викупу. Лізинг може бути непоганою альтернативою банківському кредитуванню, оскільки дає змогу значно зменшити стартові капіталовкладення, а отже, відкриває широкі можливості для розвитку малого та середнього бізнесу. Порівняно з іншими способами придбання технічних засобів (банківський кредит, оплата за фактом поставки, купівля з відтермінуванням оплати тощо) він має низку переваг. Доведено, що на сьогодні ринок лізингових послуг в Україні перебуває на стадії становлення порівняно з європейськими країнами, а також, що лізинг як спосіб реалізації продукції та здійснення інвестицій набув значного поширення в усьому світі. Зокрема, зарубіжний досвід вказує на купівлю техніки в лізинг вже на мільярди євро щорічно.

Обсяги здійснення лізингових операцій в нашій державі залишаються у декілька разів нижчими за аналогічні показники західних країн. Для активації ринку лізингових послуг, а також успішного розвитку лізингу в Україні доцільно вжити комплекс запропонованих заходів, а саме: реформування податкового законодавства, встановлення норм пришвидшеної амортизації, урізноманітнення джерел фінансування лізингових операцій тощо.

Результати дослідження показали, що на сьогодні ринок лізингових послуг в Україні потребує особливої уваги, оскільки це не лише засіб стимулювання реалізації нової техніки, пришвидшення оновлення матеріально-технічної бази, а й інтенсифікації розвитку національної економіки загалом, підвищення її якісного рівня.

Ключові слова: лізинг, матеріально-технічні засоби, лізингові послуги, лізингові платежі, лізингові операції, ринок лізингових послуг, лізингоодержувач, лізингодавець.

Sadura O., Ahres O. Position of leasing activity in the agrarian sphere of economy

The work states that leasing is a special form of reproduction of fixed assets, a kind of entrepreneurial activity. It is one of the most attractive and most promising forms of investment that can significantly revive the process of updating of the material and technical base of agricultural commodity producers and entering of Ukraine's economy into the structure of the world market. Leasing is based on a long-term lease of property, that is, its transfer for temporary use on terms of payment, timeliness and repayment or redemption.

Leasing may be a good alternative to bank lending, since it allows significant reducing of start-up investment, and thus, opens wide opportunities for small and medium-size businesses. Comparing to other methods of acquiring technical means (bank credit, payment for delivery, purchase with deferred payment, etc.), it has a number of advantages.

It is proved that today the market of leasing services in Ukraine is at the stage of establishment as compared to the European countries, and also that leasing, as a way of sales of products and investments, has become widely used all over the world. In particular, foreign experience points to the purchase of equipment for leasing for billions of euros annually.

The volume of leasing operations in our country remains several times lower than the one in the western countries. To activate the leasing market, as well as successful development of leasing in Ukraine, it is advisable to carry out a set of proposed measures, namely: reforming of tax legislation, setting of standards for accelerated depreciation, diversifying sources of financing leasing operations, etc.

It is concluded that today the market of leasing services in Ukraine needs special attention, as it is not only a means to stimulate implementation of new technology, to accelerate updating of material and technical base, but also to intensify development of the national economy as a whole, improving its qualitative level.

Key words: leasing, material and technical means, leasing services, leasing payments, leasing operations, leasing services market, lessee, lessor.

Постановка проблеми. Виробництво сільськогосподарської продукції потребує значних витрат матеріально-технічних та енергетичних ресурсів. Для забезпечення ефективного господарювання матеріально-технічна база аграрних підприємств має відповідати вимогам агротехніки до якості та своєчасності виконання робіт.

Проте наявний у сільськогосподарських підприємствах машинно-тракторний парк не відповідає повною мірою вимогам новітніх технологій, особливо у малих та середніх за обсягами виробництва господарствах. Це зумовлено низьким рівнем їхньої платоспроможності, високою вартістю нової техніки й недоступністю кредитів через високі відсотки. Купівельна спроможність українських підприємств на придбання техніки щороку становить лише 5–7 млрд грн за щорічної місткості ринку на рівні 22–28 млрд гривень. Тобто технологічна потреба покривається лише на 15–20 % [2].

У вирішенні проблеми забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами у найкоротші строки важливу роль відіграє лізингова діяльність. Світовий досвід переконує, що в агробізнесі лізингу відводиться досить суттєва роль. Розвинені ринкові країни у періоди кризових явищ в аграрному секторі економіки широко використовували лізингові відносини (і продовжують цю прогресивну практику) задля забезпечення потрібного технічного потенціалу для високопродуктивного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями розвитку лізингової діяльності з метою технічного обслуговування аграрної галузі займаються такі вчені, як А. Барабаш, А. Бурковська, Н. Внукова, О. Гудзь, І. Горіславська, М. Дем'яненко, А. Загородній, Я. Костецький, П. Мосіюк, В. Міщенко, О. Непочатенко, В. Різник, П. Саблук, А. Статівка, Д. Січко та ін. Однак питання розвитку, ролі та оновлення матеріально-технічної бази в аграрних підприємствах за допомогою лізингових операцій потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження було вивчення функціонування та розвитку лізингового ринку в аграрній сфері України, окреслення перспектив застосування лізингу у вітчизняному сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу. Лізинг – це відносини, за якими одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій сто-

роні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на правах власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі).

Існують два основні види лізингу: оперативний та фінансовий. Фінансовий лізинг – це угода, за якої повна вартість обладнання сплачується протягом усього строку лізингу (який законодавчо визначений не менш одного року). Отже, фінансовий лізинг, як правило, означає придбання обладнання у власність в кінці строку користування таким обладнанням [6].

За оперативного лізингу термін договору значно менший від строку корисного використання об'єкта лізингу. Після закінчення терміну договору об'єкт лізингу або повертається лізингодавцю і може бути переданий в лізинг повторно, або викуповується лізингоодержувачем за залишковою вартістю [6].

Основна відмінність українського лізингу для селян від лізингу у розвинених країнах полягає в тому, що інвестором переважно виступає держава, надаючи НАК «Укراгролізинг» бюджетні кошти на певний термін. Компанія ж, передаючи сільськогосподарську техніку у фінансовий лізинг, повертає кошти до бюджету, регулярно збираючи лізингові платежі з лізингоодержувачів. Сільськогосподарська техніка й обладнання передаються терміном на п'ять-сім років. При цьому плата за користування коштами дорівнює 7 % від невідшкодованої суми від первісної вартості. Дешевших коштів для лізингоодержувачів не існує. Крім того, 2,8 % річних значно менші від рівня річної інфляції, а отже, відсоткові платежі лізингоодержувачів компенсуються з лишком [5].

Лізинг характеризується певними перевагами перед банківським кредитуванням, а саме:

- можливістю швидкого придбання майна і початком його експлуатації без значних одноразових капіталовкладень;
- вивільненням значних коштів для виконання першочергових завдань;
- після закінчення терміну договору є змога придбати майно у власність за залишковою балансовою вартістю або договірною ціною чи продовжити лізинг на новий термін;
- на лізингове майно не проводять амортизаційні відрахування, тому кошти інвестиційних фондів підприємства можна використовувати на

інші цілі, наприклад, для науково-технічних робіт [4].

Лізингова діяльність банків здійснюється на підставі ліцензії Національного банку України. До 2017 року не було ліцензійних вимог для небанківських установ, що надають послуги фінансового лізингу в Україні. Шостого грудня 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив нові ліцензійні вимоги, відповідно до яких лізингодавці зобов'язані отримувати ліцензію на надання послуг із фінансового лізингу. Варто зазначити, що оперативний лізинг не підпадає під ліцензування. Послуги фінансового лізингу можуть надавати банки та інші небанківські установи, внесені до відповідного реєстру, який веде Нацкомфінпослуг.

Незважаючи на активний розвиток фінансової системи, в Україні ринок лізингу перебуває на стадії розробки. Проте все більше аграріїв надають перевагу купівлі сільгосптехніки у лізинг, що спонукає банки виводити на ринок власні лізингові продукти й конкурувати з небанківськими фінансовими установами [3].

Станом на початок 2018 року найбільшими лізингоотримувачами були представники транспортної галузі та сільського господарства (див. рис.), обсяг діючих договорів з якими склав 7,22 млрд грн та 5,50 млрд грн відповідно. За договорами на суму близько 10 млрд грн профінансовано інші галузі, такі як будівництво, промислове обладнання, будівлі [7].

Рис. Структура лізингового портфеля України в розрізі галузей економіки, 2018 рік.

У нашій державі функціонує ціла низка комерційних лізингових компаній. Серед них: «Приват Лізинг», «Райффайзен Лізинг Аваль», ТОВ «Аванс-Лізинг», ТОВ «VAB Лізинг», ТОВ «ОТП Лізинг», ТОВ «УніКредит Лізинг» та інші, які реалізують нову сільськогосподарську техніку й ту, що була у використанні. Слід зазначити, що в Україні сьогодні досить активно функціонує асоціація «Українське об'єднання лізингодавців»

(УОЛ), членами якої є компанії, що пропонують послуги лізингу.

Так, у 2017 році в лізинг надано 650 одиниць сільськогосподарської техніки. Беззаперечним лідером у цій сфері є компанія «ОТП Лізинг», яка передала у лізинг 450 одиниць техніки. У 2018 році «ОТП Лізинг» збільшила кількість лізингових договорів до 701 одиниці на суму 50 млн дол. США. «ОТП Лізинг» профінансувала 80 % одиниць техніки, які фінансувала УОЛ (у загальному обсязі всі її члени профінансували 880 одиниць). З-поміж 315 переданих у лізинг тракторів у 2017 році найпопулярнішими були «Білорус» (89), «Case» (75), «New Holland» (55), «John Deere» (38) і «Fendt and Massey Ferguson» (34). Передано в лізинг 95 зернозбиральних комбайнів: 31 – марки «New Holland», 27 – «Case», 17 – «John Deere» і 11 – «Class» [1].

Надають послуги лізингу агровиробникам і безпосередньо банки, без посередництва афілійованих лізингових компаній. Але кількість таких банків поки що невелика, а обсяг послуг лізингу незначний. Щоправда, є й винятки. До прикладу, ПриватБанком 2017 року було укладено 32 угоди лізингу зі сільгосппідприємствами сумарно на 68 млн грн. На початок року в банку діяло майже 300 лізингових угод вартістю понад 300 млн грн. Як і керівництво банку, так і представники лізингових компаній стверджують, що агросектор входить зараз до переліку найпріоритетніших галузей для обслуговування [8].

Проте для аграрної галузі, яка намагається боротися за світові експортні ринки, та все ж таки є з обмеженими фінансовими ресурсами для модернізації своєї продукції, темпи впровадження лізингу занадто низькі. Хоча аналіз вказує на ресурси для помітного покращання ситуації.

Для вдосконалення розвитку лізингового ринку в аграрному секторі економіки слід вказати на підтримку сільськогосподарських товаровиробників державою, яка повинна ґрунтуватися на розробці досконалішого механізму розподілу бюджетних коштів, а повноцінний розвиток лізингу в аграрній галузі має функціонувати на засадах ринкової конкуренції за участі як державних, так і комерційних лізингових компаній. Для активізації співпраці з аграрними підприємствами державі слід стимулювати приватні лізингові компанії через часткову компенсацію лізингової ставки відсотка на рівні, що становить розмір облікової ставки НБУ; через часткову компенсацію вартості об'єкта лізингу після внесення авансового платежу лізингоотримувачем за ставкою, еквівалентною авансовому платежу, але не більше ніж

30 % [3]. Також для ефективності державної підтримки технічного оснащення аграрної галузі достатньо частково зацікавити потенційних покупців сільськогосподарської техніки інвестувати власні кошти, тим самим збільшуючи обсяги ринку техніки не за рахунок бюджету, як це було раніше, а за рахунок приватного капіталу.

Висновки. Ринок лізингових послуг потребує особливої уваги, оскільки це не лише засіб стимулювання впровадження нових технологій, прискорення оновлення матеріально-технічної бази, а й активізації розвитку національної економіки загалом, підвищення її якісного рівня.

Проте для подальшого розвитку лізингу в аграрній галузі доцільно було б: вдосконалити нормативно-правову базу щодо лізингових операцій, зокрема в частині запровадження інституту міжнародного лізингу, створення сприятливіших умов оподаткування, кредитування, амортизації; забезпечити функціонування на ринку одночасно державних і приватних лізингових операторів, що сприятиме безперервному процесу оновлення основних засобів у господарствах із різним рівнем прибутку; збільшувати фінансування програм часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки та заходів із фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки; реформувати систему державної підтримки технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників через механізм компенсації вартості об'єкта лізингу.

Отож, сутність лізингу вказує на те, що за його допомогою можливе вирішення основних проблем із науково-технічної перебудови галузей

сільського господарства. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню попиту сільськогосподарських товаровиробників на послуги лізингових компаній, наповненню ринку агролізингових послуг приватним капіталом, а відтак поліпшенню інвестиційного середовища в аграрній галузі.

Бібліографічний список

1. Агролізинг: важливий, доступний, динамічний. URL: http://www.vab.ua/ukr/press_centre/comments/agro-l-zing-vazhliiviy-dostupniy-dinam-chniy/ (дата звернення: 02.06.2019).
2. Андрійчук В.Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства. *Економіка АПК*. 2013. № 1. С. 3–15.
3. Бурковська А. В. Стан і перспективи лізингової діяльності в сільському господарстві України. *Економіка АПК*. 2013. № 11. С. 72–77.
4. Костецький Я. І. Лізинг як інструмент інвестиційно-інноваційного розвитку: *Інноваційна економіка*. 2016. № 1-2 С. 217–222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_1-2_37 (дата звернення: 02.06.2019).
5. Люпин Н. Інновації та інвестиції: куди поїхати по досвід? *Аграрний тиждень*. 2009. № 36 (120).
6. Садова І. Доступність і популярність фінансового лізингу. *Аграрний тиждень*. 2010. № 2 (128).
7. Як виглядає ринок лізингу в Україні і чи є надія на його розширення. URL: <https://agroday.com.ua/2018/02/09/lizung-oriyentyry-ta-shansy-na-rozvytok-lizyngu-ch-1/> (дата звернення: 10.06.2019).
8. Agres O., Sodoma R., Sadura O. Realities and prospects of Ukraine banking system. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. № 2 (23). С. 17–23.

Стаття надійшла 17.08.2019